

Комплексна цільова програма профілактики злочинності на 2001–2005 роки. Її реалізація дасть змогу ефективніше організовувати і проводити заходи, спрямовані на попередження злочинів та правопорушень, більш активно залучати до неї державні структури та громадські об'єднання [3, 4].

Важливе місце у створенні передумов для виходу на більш якісний рівень правоохоронної діяльності приділяється реформуванню та удосконаленню системи МВС, наближенню її до європейської поліцейської структури.

У процесі реформування МВС звільняється від невластивих правоохоронцям функцій, зосередивши основні зусилля на пріоритетних напрямках діяльності міліції: оперативно-розшуковій, слідчій роботі та охороні громадського порядку, тобто саме тих функціях, які спрямовані в першу чергу на захист особи і її майна. Таке реформування проводиться і в Державній службі охорони. Його сутність – у приведенні діяльності служби у відповідність до сучасних вимог і перш за все розмежування міліцейських, адміністративних і господарських функцій охорони. Для цього створені за рахунок коштів ДСО суб'єкти господарювання, які на підставі цивільно-правових договорів виконують функції щодо надання охоронних і інших зв'язаних з цим послуг. Такими суб'єктами господарювання є «Охорона-Комплекс» і «Варта» – це підрозділи, в яких працюють вільнонаймані працівники. Всі вони професіонали, охоронники високого класу і за професіоналізмом ні в чому не поступаються охоронникам-міліціонерам [1].

Головним завданням заснування «Охорони-Комплекс» було створення в системі Державної служби охорони функціональної дієздатної структури, яка б надавала комплекс послуг щодо підключення об'єктів різного рівня складності. Спеціалісти зазначеного підрозділу пропонують проєктування, монтаж і встановлення усіх видів охоронних систем – охоронної, тривожної, пожежної, пожежогасіння, відеонагляду, контролю доступу – різного ступеня складності. Створення цих підрозділів надало можливість еволюційного реформування Державної служби охорони до рівня міжнародних стандартів, що визначає якісне підвищення технічного сервісного рівня охоронних послуг, надійний і дешевший захист.

Список літератури: 1. Положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ. //Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2001 р. № 4053. 2. Іменем Закону. 2001. 22 червня. 3. Звіт перед Українським народом (про оперативнорозшукову діяльність органів внутрішніх справ України у 2000 році). Матеріали МВС України. 4. Концепція розвитку системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2006 року.

Надійшло до редакції 16.03.02

О.М. Храмцов

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Вербальна агресивна злочинність – це сукупність агресивних (насилницьких) злочинів, які скоюються за допомогою слова. До них відносяться: різноманітні погрози (погрози вбивством, знищенням майна, неправдиві повідом-

лення про безпеку громадянам та об'єктам власності, неправдиві повідомлення про скоєння злочинів, деякі хуліганські злочинні прояви і т. ін.)

В свою чергу, під попередженням злочинності розуміється система заходів, які організуються суспільством для того, щоб стримати ріст злочинності та по можливості знизити її рівень шляхом усунення її причин та сприятливих умов, а також шляхом запобігання та припинення конкретних злочинів [1, с.140]. З цього визначення попередження можна виділити три види попереджувальних дій: профілактику, запобігання та припинення злочинності. Виконання їх безпосередньо покладається на всі підрозділи ОВС. Це стосується і злочинів, які є проявами кримінальної вербальної агресії.

Особлива роль в попередженні вербальної агресивної злочинності відводиться діяльному інспектору міліції. Своєчасне втручання в тривалі конфлікти та їх вирішення, реагування на систематичні погрози, знущання, притягання винних осіб до різних видів відповідальності дозволяє не тільки забезпечити права жертв таких агресивних дій, але і попередити більш небезпечні злочини проти особи, її життя та здоров'я. Як вказує В.П.Філонов: «...практика та результати досліджень показують, що до об'єктивних ознак, які дозволяють з досить високим ступенем вірогідності визначити діяльному інспектору можливість скоєння насильницького злочину конкретною особою відносяться: побутові конфлікти, які стійко повторюються, конфлікти з одними і тими ж особами з тенденцією, що з'явилася до їх насильницького вирішення, факти погрози вбивством або нанесенням тяжких тілесних ушкоджень, конфліктами з сусідами та родичами» [2, с.512]. Якщо не реагувати на таку поведінку, не притягати винних до різних видів відповідальності (цивільно-правової, адміністративної, кримінальної), то така поведінка може перерости в більш небезпечну. Дослідники проблеми насильницької злочинності встановили, що по кожній третій справі про вбивство передували неодноразові погрози вбивством, а по кожній п'ятій справі такі погрози викликали вбивства у відповідь. При цьому про ці факти було відомо органам внутрішніх справ, але ніяких заходів впливу не було застосовано проти винних осіб.

Дуже часто вербальні агресивні злочини (погрози вбивством, знищенням майна тощо) скоюються на побутовому ґрунті, одними членами сім'ї стосовно інших. Тому і в цій сфері діяльні інспектори повинні встановлювати таких осіб. Можна заперечити цьому, вважаючи, що це втручання в особисте життя людини та порушення її прав. А.Б. Сахаров з цього приводу справедливо відмічає: «При проведенні заходів по попередженню злочинів, скоєних на ґрунті побутових конфліктів не допускається необґрунтоване втручання в особисте, а іноді і інтимне життя громадян, але також не треба залишати поза увагою такі випадки, коли особисте життя громадян отримує антисуспільні ознаки і в силу цього вже не є в дійсності вже не особистим і не приватним [3, с.141]. Негативна ситуація, яка склалася в сімейно-побутовій сфері, часте застосування насильства в конфліктних сімейних ситуаціях призвели до того, що 15.11.2001р. Президент України підписав Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Цей закон спрямований на захист прав і інтересів тих членів сім'ї, проти яких застосовується фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильст-

во. В свою чергу, під психологічним розуміється насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого шляхом словесних образ, погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю [4]. Психологічне насильство і є різновидом (злочинним та незлочинним) проявом вербальної (словесної) агресії.

Цим законом на дільничних інспекторів міліції та працівників кримінальної міліції у справах неповнолітніх покладаються такі повноваження:

- виявлення причин та умов різних насильницьких дій в сім'ї;
- здійснення обліку осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї та проведення з ними виховно-попереджувальної роботи;
- винесення офіційного попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї і неприпустимість віктимної поведінки;
- прийняття та розгляд у межах своїх повноважень заяви та повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;
- повідомлення членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства про їх права та послуги, якими вони можуть скористатись;
- направлення жертв насильства до спеціальних установ;
- винесення захисних приписів відносно осіб, які досягли 16 років (заборона чинити певні дії) по відношенню до жертв насильства.

Кримінальна міліція у справах неповнолітніх відповідно до Закону «Про міліцію», «Положення про кримінальну міліцію у справах неповнолітніх» (затверджено постановою Кабінету Міністрів від 8.07.1995 р.) виконує такі ж функції щодо попередження злочинів, але у випадках, коли жертва злочину або злочинець не досягли 18-річного віку.

Попереджувальною діяльністю вербальних агресивних злочинців займається і слідчі ОВС, що на наш погляд, недостатньо. Відповідно до ст.23¹ КПК України, слідчий, а також особа, яка проводить дізнання в процесі розслідування кримінальної справи, зобов'язані встановити причини та умови скоєного злочину з подальшим поданням у відповідні установи з вимогою усунення недоліків в своїй роботі, які стали умовами скоєння злочину. Такими факторами є довготривалі конфлікти з одними і тими ж особами, членами сім'ї, взаємні образи, погрози, знущання тощо, на які не реагували відповідні працівники та органи, що призвело до скоєння злочину. Це також дозволяє більш повно та всебічно розглянути кримінальну справу та встановити характер та ступінь вини злочинця.

Важливо встановити факти вербальних агресивних дій та злочинів під час розслідування, яке проводять оперативні працівники карного розшуку. Встановлення попередніх серед злочинних конфліктів, погроз і т.ін., які були у потерпілого з іншими особами дозволяє встановити коло підозрюваних у злочині, які могли б скоїти його.

Останнім часом широке розповсюдження отримав такий прояв анонімної кримінальної вербальної агресії, як неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян та об'єктів власності вибухом, підпалом і т.ін. В більшості випадків такі повідомлення отримують, як правило, по телефону. Важливим на-

прямою попередження таких злочинів та можливості затримання злочинців є належне забезпечення правоохоронних органів технічними засобами: зв'язок, визначники телефонного номеру, транспорт тощо. Це дозволить оперативіо реагувати на такі повідомлення та затримувати злочинців. Ті, хто бажає «пожартувати» таким чином повинні знати, що їх обов'язково затримують та притягнуть до відповідальності.

В попередженні вербальних агресивних злочинів важливе місце займає віктимологічний аспект попередження. Працівники ОВС повинні проводити попереджувальні заходи не тільки стосовно потенційних злочинців, але і потенційних жертв таких злочинів. Агресивна, провокуюча поведінка потерпілого часто є важливою умовою скоєння злочинів стосовно таких осіб. Слід погодитись з думкою А.І. Алексєєва про те, що для проведення такої роботи реальним постає питання про спеціалізацію співробітників ОВС для роботи з потерпілими та іншими жертвами злочинів [4, с.169–170].

Попередженням вербальної агресивної злочинності займаються працівники і інших служб та підрозділів ОВС. Але, на наш погляд, вже давно назріла необхідність створення спеціальних структурних підрозділів в ОВС, які безпосередньо будуть займатися профілактикою злочинності. Такі підрозділи існували до 1991-р.. Ця служба відповідала за важливу ділянку роботи ОВС – профілактику злочинності. Слід погодитись з А.Ф.Зелінським, який вважав, що організацію попереджувальної діяльності ОВС слід починати з відновлення підрозділів служби профілактики кримінальної міліції (поліції) [5, с.108]. Безперечно, вся ця робота не може проводитись без залучення спеціалістів різних галузей науки (соціологів, психологів та т.ін.). Дуже слушною є пропозиція В.В. Голіни про створення при правоохоронних органах психологічної служби [6, с.229]. Ця діяльність також не може проводитись без залучення населення. Взаємодія ОВС з громадськістю щодо в питанні попередження злочинності допоможе значно знизити її рівень. Для цього слід ширше використовувати зарубіжний досвід.

Так, у 1989 р. в канадському місті Монреалі відбулася європейська та північноамериканська конференція по місцевій безпеці і попередженню злочинів. Учасники цієї конференції прийшли до висновку, що успіху в попередженні злочинності неможливо досягти в рамках лише кримінально-правової системи – системи поліції, судів, пенітенціарної системи. До роботи по попередженню злочинів необхідно залучати якомога більше суб'єктів, які відповідають за житлове будівництво, соціальне забезпечення, організацію відпочинку, сім'ю, громадські, релігійні організації, навчальні та медичні заклади та тощо Це повинні зрозуміти і наше суспільство і наша держава, її органи, які відповідають за боротьбу зі злочинністю.

Список літератури: 1.Зелінський А.Ф. Кримінологія: Курс лекцій. Х., 1996. 2.Філюнов В.П. Состояние, причины преступности в Украине и ее предупреждение. Донецк, 1999. 3.Сахаров А.Б. О личности преступника и причинах преступности в СССР. М., 1961. 4.Алексєев А.И. Кримінологія: Курс лекцій. М., 1998. 5. Зелінський А.Ф. Перспективи подальшого розвитку кримінології // Право України. 2001 №1. 6. Голіна В.В. Специально-кримінологічне попередження преступности (теория и практика): Дис. ... д-ра юрид. наук. Х., 1994.

Надійшла до редакції 05.02.02